

*Про особливості ділових відносин
з політично значущими особами*

Враховуючи інтерес учасників системи фінансового моніторингу щодо питань встановлення та підтримання ділових відносин з політично значущими особами повідомляється.

Однією з головних відмінностей Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 6 грудня 2019 року № 361-ІХ (далі – Закон) від попередньої редакції є зміна підходу до оцінки суб'єктами первинного фінансового моніторингу (далі – СПФМ) відповідних ризиків щодо національних публічних діячів (далі – національні РЕР), згідно з яким виключено норму щодо обов'язкового встановлення високого ризику ділових відносин (фінансової операції без встановлення ділових відносин) стосовно таких клієнтів.

Відповідно до частини тринадцятої статті 11 Закону СПФМ зобов'язаний додатково під час належної перевірки здійснювати стосовно клієнтів, які (кінцеві бенефіціарні власники яких) є політично значущими особами, членами їх сімей та особами, пов'язаними з політично значущими особами, такі заходи:

1) мати належну систему управління ризиками з метою виявлення факту належності клієнта або кінцевого бенефіціарного власника клієнта до зазначеної категорії;

2) одержувати дозвіл керівника суб'єкта первинного фінансового моніторингу для встановлення (продовження) ділових відносин, проведення (без встановлення ділових відносин) фінансових операцій на суму, що дорівнює чи перевищує суму, визначену частиною першою статті 20 цього Закону (незалежно від того, проводиться така фінансова операція одноразово чи як кілька фінансових операцій, що можуть бути пов'язані між собою);

3) вживати достатніх заходів з метою встановлення джерела статків (багатства) та джерела коштів, з якими пов'язані ділові відносини чи операції з такими особами;

4) здійснювати на постійній основі поглиблений моніторинг ділових відносин.

Обсяг дій СПФМ моніторингу щодо заходів, визначених пунктами 2-4, має бути пропорційним ризику ділових відносин (фінансової операції без встановлення ділових відносин) з клієнтом.

У разі якщо політично значуща особа перестала виконувати визначні публічні функції, СПФМ зобов'язаний продовжувати не менше ніж протягом дванадцяти місяців враховувати її триваючі ризики та вживати заходів, визначених пунктами 2-4, поки не переконається в тому, що такі ризики відсутні.

Разом з тим, СПФМ повинен враховувати ризики, що залишаються властивими політично значущій особі, зокрема:

- рівень впливу, що особа може ще мати;
- обсяг повноважень, якими вона була наділена;
- зв'язок між минулими та чинними повноваженнями тощо.

Водночас, практика застосування зазначених норм законодавства у сфері запобігання та протидії, свідчить про застосування деякими СПФМ однакового формального підходу до всіх клієнтів, які належать до національних РЕР, членів їх сімей та пов'язаних з ними осіб, як до високо ризикових клієнтів, не враховуючи вид послуг, та рівень впливу, який ці особи можуть мати.

Застосування зазначеного підходу свідчить про неналежну систему управління ризиками в цій частині.

Рекомендуємо застосовувати наступний підхід щодо клієнтів, які належать до категорії національних РЕР, включаючи тих, які тривалий час не виконують визначені публічні функції.

СПФМ у разі, якщо клієнт – національний РЕР відповідає наступним критеріям: обслуговувався до набуття чинності Законом; з моменту припинення виконання визначених публічних функцій пройшло не менше ніж дванадцять місяців; операції клієнта є зрозумілими для СПФМ (наприклад, операції проводяться в межах отриманої заробітної плати, не має підозрілих фінансових операцій, для встановлення джерел статків (багатства) та джерела коштів, пов'язаних із фінансовими операціями, може вважати достатнім отримання інформації від клієнта, здійснення аналізу інформації, яка вже є у СПФМ, отримання інформації з публічних джерел з надійною репутацією.

Разом з цим, можливими критеріями/індикаторами встановлення СПФМ високого ризику ділових відносин з політично значущою особою можуть бути, наприклад:

- використання корпоративних механізмів (юридичних осіб та інших утворень) з метою приховування факту бенефіціарної власності;
- використання посередників, якщо це не відповідає звичайним діловим відносинам або є підстави вважати, що вони використовуються з метою приховування кінцевого бенефіціарного власника, який є РЕР;
- використання членів сім'ї або пов'язаних осіб в якості законних власників активів РЕР (наприклад, оформлення права власності на активи РЕР, членів сім'ї, пов'язаних осіб);
- наявність доступу до державних активів, коштів та фінансових операцій з ними;
- наявність контролю за дозвільними органами, які видають ліцензії та права концесії;
- наявність прямої або опосередкованої можливості контролювати

механізми, спрямовані на виявлення або запобігання відмиванню коштів/фінансуванню тероризму;

- здійснення вирішального впливу на діяльність СПФМ; контроль за ним опосередковано або через займану посаду;
- діяльність, пов'язана з торгівлею зброєю або військово-промисловим комплексом;
- діяльність, пов'язана з публічними закупівлями (постачання товару/послуг державі або державним органам);
- діяльність, пов'язана з будівництвом та (великою) інфраструктурою, що здійснюється за рахунок державних/комунальних коштів;
- здійснення повноважень, пов'язаних з діяльністю державних органів влади, зокрема з прийняттям рішень щодо розподілу державних коштів, приватизації державного майна, земельних ділянок, закупівлі продукції/послуг за державні кошти, призначення на посади в органах державної влади/місцевого самоврядування, прийняття законів та підзаконних нормативно-правових актів, ухвалення судових рішень;
- зарахування/отримання готівкових коштів у великих обсягах;
- проведення фінансових операцій, пов'язаних з придбанням РЕР та/або членом його сім'ї предметів розкоші, оплатою послуг з високою вартістю, у тому числі, що проводиться через їх представників.

Цей перелік не є вичерпним. Водночас, слід зауважити, що наявність одного чи двох можливих критеріїв/індикаторів не є обов'язковою підставою для встановлення СПФМ високого ризику ділових відносин з політично значущою особою, вони можуть бути використані СПФМ для аналізу рівня впливу, що особа може ще мати, обсягом повноважень, якими вона була наділена.

Також звертаємо увагу, що СПФМ необхідно приділяти значну увагу навчанню свого персоналу, щоб запобігати випадкам виникнення у працівників, залучених до проведення первинного фінансового моніторингу, некоректного припущення, що сам по собі статус політично значущої особи є логічним поясненням наявності значних статків (багатства) у такої особи через наявність у неї доступу до значних коштів (активів) у зв'язку з виконанням публічних функцій.

Застосування формального підходу під час встановлення (підтримання) ділових відносин з політично значущими особами не відповідає міжнародним стандартам та рекомендаціям в сфері запобігання та протидії та може трактуватися суб'єктами державного фінансового моніторингу як ознака неналежної організації системи управління ризиками.

Так, у пункті 33 преамбули Директиви (ЄС) 2015/849 Європейського Парламенту та Ради від 20 травня 2015 року про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму, що вносить зміни до Регламенту (ЄС) № 648/2012 Європейського Парламенту і Ради, норми якої імplementовано в Законі, зазначено:

«Вимоги стосовно політично значущих осіб мають запобіжний, а не кримінальний характер, і не повинні інтерпретуватися як такі, що таврують

політично значущих осіб участю в злочинній діяльності. Відмова підтримувати ділові зв'язки з особою виключно на тій основі, що вона вважається політично значущою особою, суперечить букві та духові цієї Директиви і Рекомендаціям FATF.».

Рекомендуємо СПФМ використовувати зазначену інформацію при здійсненні сукупності заходів, які спрямовані на виконання вимог законодавства в сфері запобігання та протидії.